

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

OBLIGAȚIILE MANDATARULUI ÎN MANDATUL CU REPREZENTARE

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

Representation in legal acts is common in everyday life, which is why I chose to analyze one of the main contracts through which this legal process is performed, namely the mandate contract with representation. We have not analyzed this contract in its entirety, but we have proposed a synthesis of the obligations of the trustee, analyzing the obligation to execute the mandate, the obligation to account, the obligation to answer for exceeding the limits of the mandate, the obligation to respond for substitution with a third party for the fulfillment of the mandate, and last but not least, we presented the obligations of the trustees in the case of the plurality of mandators.

Keywords: *mandate with representation, obligation to execute the mandate, obligation to account, limits of mandate, substitution in the execution of the mandate, plurality of mandators.*

1. Considerații introductive

Potrivit art. 2.009 C. civ., mandatul este contractul prin care o parte, numită mandatar, se obligă să încheie unul sau mai multe acte juridice pe seama celeilalte părți, numită mandant. Efectele mandatului cu reprezentare, sunt reglementate prin dispozițiile art. 2017-2024 C. civ. în privința obligațiilor ce incumbă mandatarului și prin dispozițiile art. 2015-2029 C. civ. în privința obligațiilor ce revin mandantului. Din definiția contractului de mandat rezultă că mandatarul încheie, de regulă, acte juridice cu terțe persoane, pe seama mandantului, urmând astfel a distinge și cu privire la efectele contractului de mandat față de terți. Dintre efectele contractului de mandat ne vom apleca în prezentul studiu doar asupra obligațiilor

mandatarului, urmând ca obligațiile mandantului (având în vedere și ordinea în care acestea sunt reglementate de Codul civil), precum și efectele contractului de mandat față de terți, să fie analizate în mod separat.

2. Obligațiile mandatarului

Din economia textelor legale ce reglementează obligațiile mandatarului, acestea sunt următoarele:

- obligația de a executa mandatul;
- obligația de a da socoteală;
- obligația de a răspunde pentru depășirea limitelor mandatului;
- obligația de a răspunde pentru substituirea cu un terț în aducerea la îndeplinire a mandatului;
- nu în ultimul rând, trebuie analizate obligațiile mandatarilor în ipoteza pluralității de mandatar.

Vom analiza pe rând aceste obligații enumerate punctual.

a) Obligația de a executa mandatul constituie principala obligație a mandatarului iar datorită caracterului *intuitu personae* al acestui contract, rezultă ca mandatarului îi incumbă obligația de a executa personal însărcinarea asumată. Textul art. 2.023 alin. 1 teza I C. civ. statuează că mandatarul trebuie să execute personal mandatul. În ceea ce privește obligația de executare a mandatului se impune a preciza că ne aflăm în prezenta unei obligații de diligență¹. Așa cum s-a surprins în doctrină², prin executarea mandatului nu trebuie înțeleasă neapărat încheierea actului proiectat, pentru că dacă mandatarul, cu toate diligențele, nu a putut încheia actul juridic în condițiile imputernicirii primite, răspunderea sa nu va fi angajată. Părțile pot conveni însă ca executarea mandatului să reprezinte o obligație de rezultat³.

Potrivit art. 2.017 alin. 1 C. civ., ca regulă, mandatarul nu poate să depășească limitele stabilite prin mandat. Prin excepție însă de la regula amintită, potrivit art. 2.017 alin. 2 C. civ., el se poate abate de la instrucțiunile primite, dacă îi este imposibil să îl înștiințeze în prealabil pe mandant și se poate prezuma că acesta ar fi aprobat abaterea dacă ar fi cunoscut împrejurările ce o justifică. În acest caz, mandatarul este obligat să îl înștiințeze de îndată pe mandant cu privire la schimbările aduse executării mandatului. În privința instrucțiunilor primite, acestea pot

¹ Obligația de diligență este aceea în baza căreia subiectul se obligă să depună toate eforturile și cunoștințele sale în vederea obținerii unui anumit rezultat, însă nu se obligă la însăși rezultatul în cauză, care se poate materializa sau nu. T. Prescure, R. Matefi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 92.

² Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996, p. 277.

³ G. Boroi, I. Nicolae în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 630. În ceea ce privește obligația de rezultat trebuie precizat că aceasta obligă la obținerea rezultatului concret.

fi imperative, indicative sau facultative⁴, urmând a distinge după caz. Așa cum s-a surprins în doctrină⁵, imposibilitatea de a-l înștiința pe mandant, la care se referă alin. 2 al art. 2.017 C. civ., față de definițiile date forței majore și cazului fortuit la art. 1.351 C. civ., nu este restrânsă la intervenirea acestor două cazuri de exonerare de răspundere, ci poate presupune și alte ipoteze mai puțin dramatice decât forța majoră și cazul fortuit.

Art. 2.018 C. civ. reglementează diligența mandatarului în executarea mandatului. Trebuie precizat că mandatarul răspunde față de mandant doar dacă se stabilește culpa acestuia în neîndeplinirea mandatului încredințat⁶. Astfel, potrivit acestui text de lege, dacă mandatul este cu titlu oneros, mandatarul este ținut să execute mandatul cu diligența unui bun proprietar. Dacă însă mandatul este cu titlu gratuit, mandatarul este obligat să îl îndeplinească cu diligența pe care o manifestă în propriile afaceri. Textul ne indică faptul că aprecierea culpei mandatarului se face în mod diferit, raportat la caracterul gratuit sau oneros al mandatului. Dacă mandatul este cu titlu oneros ne vom raporta la omul prudent și diligent, în vreme ce în ipoteza mandatului cu titlu gratuit, raportarea se face la diligența manifestată în propriile afaceri. În ipoteza neîndeplinirii mandatului, mandantul va trebui să facă dovada culpei mandatarului, pentru a se putea antrena răspunderea acestuia.

Regulile menționate anterior, prevăzute în materia răspunderii mandatarului, pot fi agravate sau atenuate, potrivit celor convenite de părți, după caz⁷.

De asemenea, potrivit art. 2.018 alin. 2 C. civ., mandatarul este obligat să îl înștiințeze pe mandant despre împrejurările care au apărut ulterior încheierii mandatului și care pot determina revocarea sau modificarea acestuia.

Tot în acest context se impune a preciza că potrivit art. 2.021 C. civ., purtând denumirea marginală, răspunderea pentru obligațiile terților, în lipsa unei convenții contrare, mandatarul care și-a îndeplinit mandatul nu răspunde față de mandant cu privire la executarea obligațiilor asumate de persoanele cu care a contractat, cu excepția cazului în care insolvabilitatea lor i-a fost sau ar fi trebuit să îi fi fost cunoscută la data încheierii contractului cu acele persoane. Dacă părțile nu au convenit în sens contrar, ca regulă, mandatarul nu răspunde față de mandant cu privire la executarea obligațiilor asumate de persoanele cu care a contractat. Prin

⁴ A se vedea F. Moțiu, *Contracte speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 244.

⁵ Gh. Piperea în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, coord. F. Baias, E. Chelaru, I. Macovei, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 2027.

⁶ Răspunderea mandatarului nu poate fi angajată în ipoteza în care, spre exemplu, neîndeplinirea mandatului se datorează culpei mandantului. Situația se prezintă în mod similar și în ipoteza intervenirii unui caz de forță majoră, răspunderea mandatarului neputând fi antrenată. De asemenea, în caz de imposibilitate fortuită de executare a mandatului, riscul este suportat de mandant și nu de mandatar.

⁷ A se vedea Stănculescu, *Curs de drept civil. Contracte*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 374.

excepție, mandatarul răspunde în cazul în care insolvabilitatea celor cu care a contractat i-a fost sau ar fi trebuit să îi fi fost cunoscută la data încheierii contractului cu acele persoane.

La începutul acestei subsecțiuni am arătat că datorită caracterului *intuitu personae*⁸ al mandatului, obligația de executare a acestuia incumbă mandatarului însuși. Decesul uneia dintre părțile contractante atrage încetarea contractului de mandat. Prin excepție, în ipoteza decesului uneia dintre părți, potrivit art. 2.035 alin. 2 C. civ., mandatarul sau moștenitorii ori reprezentanții săi sunt obligați să continue executarea mandatului dacă întârzierea acesteia riscă să pună în pericol interesele mandantului ori ale moștenitorilor săi. Așa cum s-a subliniat în doctrină⁹, în aceste cazuri, avem de-a face cu o transmitere limitată/temporară a contractului față de erezi, prin efectul legii.

b) Obligația de a da socoteală ce incumbă mandatarului este reglementată în cuprinsul art. 2.019 C. civ. Astfel, orice mandatar este ținut să dea socoteală despre gestiunea sa și să remită mandantului tot ceea ce a primit în temeiul împuternicirii sale, chiar dacă ceea ce a primit nu ar fi fost datorat mandantului. În perioada în care bunurile primite cu ocazia executării mandatului de la mandant ori în numele lui se află în deținerea mandatarului, acesta este obligat să le conserve.

Din acest text legal rezultă că mandatarul, este ținut să dea socoteală despre gestiunea sa, în acest sens având obligația de a remite/preda mandantului tot ceea ce a primit în temeiul împuternicirii sale, chiar dacă ceea ce a primit nu ar fi fost datorat mandantului, și totodată având obligația de conserva bunurile primite cu ocazia executării mandatului de la mandant ori în numele lui, cât timp bunurile respective se găsesc în deținerea acestuia. Obligația de a da socoteală se încadrează în categoria obligațiilor de a face¹⁰. Așadar, obligația de a da socoteală înglobează în conținutul său atât obligația de remitere/predare, cât și pe aceea de conservare.

În ceea ce privește obligația de remitere (obligația de predare), se încadrează în această categorie, astfel cum prevede textul legal, tot ceea ce a primit în temeiul împuternicirii sale, putând fi vorba despre înscrisuri autentice sau sub semnătură privată, documentații tehnice, sume de bani etc., evident raportat la obiectul concret al mandatului. Sunt supuse restituirii doar bunurile ce nu au fost consumate în executarea mandatului. Dacă spre exemplu, mandatarul a primit o sumă de bani, pe care nu a cheltuit-o integral în executarea mandatului, restul sumei se impune a fi predată mandantului, în temeiul obligației de remitere amintite anterior. Obligația de predare incumbă mandatarului chiar dacă ceea ce a primit nu ar fi fost datorat mandantului. Așadar, chiar dacă mandatarul primește de terți

⁸ Acte încheiate în considerarea calităților personale ale cocontractantului, potrivit R. Matefi, *Teoria actului juridic civil*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 29.

⁹ T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 316.

¹⁰ A se vedea, în acest sens, și F. Moțiu, *Contracte speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 245.

bunuri care nu se cuvin mandantului, nu poate fi refuzată predarea pe acest considerent.

Cea de-a doua latură a obligației de a da socoteală se referă la obligația de conservare a bunurilor. Art. 2.019 alin. 2 C. civ., impune mandatarului ca pe perioada în care bunurile primite cu ocazia executării mandatului de la mandant ori în numele lui se află în deținerea sa, este obligat să le conserve. Așadar, obligația de conservare subzistă până la momentul remiterii bunurilor către mandant¹¹. Obligația de conservare se referă la menținerea bunurilor în stare bună, de a le feri de posibile degradări, de a culege fructele (civile sau naturale), de a lua măsuri judiciare conservatorii sau notarea ori înscrierea drepturilor reale asupra bunurilor sau valorilor¹², după caz. În exercitarea obligației de conservare a bunurilor mandantului, potrivit art. 2.024 C. civ., mandatarul va exercita drepturile mandantului față de terți, dacă bunurile primite pentru mandant prezintă semne de deteriorare sau au ajuns cu întârziere. În caz de urgență, mandatarul poate proceda la vânzarea bunurilor cu diligența unui bun proprietar. În cazurile prevăzute anterior, mandatarul trebuie să îl anunțe de îndată pe mandant. Așa cum s-a surprins în doctrină¹³, mandatarul va putea invoca vicii aparente ale bunurilor primite în temeiul mandatului pentru mandant și va putea intenta o serie de acțiuni, căpătând, în virtutea legii, calitate procesuală activă față de terți în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii defectuoase ori cu întârziere a obligațiilor asumate de aceștia prin actele încheiate.

În privința sumelor de bani, potrivit art. 2.020 C. civ., mandatarul datorează dobânzi pentru sumele întrebuințate în folosul său începând din ziua întrebuințării, iar pentru cele cu care a rămas dator, din ziua în care a fost pus în întârziere. Textul legal distinge astfel în prima ipoteză, în privința sumelor de bani întrebuințate de mandatar în folosul său, caz în care datorează atât plata sumei, cât și dobânzi, începând din ziua întrebuințării iar în cea de-a doua ipoteză se referă la sumele încasate în contul mandantului, dar nefolosite, în privința cărora datorează dobânzi din ziua în care a fost pus în întârziere, iar dobânda, în lipsa unei clauze penale, se va situa la nivelul dobânzii legale¹⁴.

¹¹ Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996, p. 277. În ipoteza pierii fortuite a bunului, mandatarul nu răspunde, chiar dacă ar fi putut salva bunul, sacrificând un bun al său, întrucât art. 2.150 C. civ., din materia comodatului, nu este aplicabil în materia mandatului.

¹² F. Moșiu, *Contracte speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 245.

¹³ Gh. Piperea în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, coord. F. Baias, E. Chelaru, I. Macovei, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 2032.

¹⁴ G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 631. În același sens, a se vedea Gh. Piperea în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, coord. F. Baias, E. Chelaru, I. Macovei, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 2028.

c) Obligația de a răspunde pentru depășirea limitelor mandatului. Potrivit art. 2.017 C. civ., mandatarul nu poate să depășească limitele stabilite prin mandat. Cu toate acestea, el se poate abate de la instrucțiunile primite, dacă îi este imposibil să îl înștiințeze în prealabil pe mandant și se poate prezuma că acesta ar fi aprobat abaterea dacă ar fi cunoscut împrejurările ce o justifică. În acest caz, mandatarul este obligat să îl înștiințeze de îndată pe mandant cu privire la schimbările aduse executării mandatului. Dispozițiile art.2.017 C. civ. sunt aplicabile indiferent dacă mandatul este unul general sau unul special.

În ipoteza în care mandatarul depășește limitele mandatului, se poate antrena răspunderea sa atât pentru prejudiciile cauzate mandantului, cât și terților.

Depășirea limitelor mandatului și antrenarea răspunderii mandatarului poate surveni în ipoteza existenței unui conflict de interese. Potrivit art. 1.303 C. civ., contractul încheiat de un reprezentant aflat în conflict de interese cu reprezentatul poate fi anulat la cererea reprezentatului, atunci când conflictul era cunoscut sau trebuia să fie cunoscut de contractant la data încheierii contractului.

De asemenea, antrenarea răspunderii mandatarului poate avea la origine contractul cu sine însuși și dubla reprezentare. Art. 1.304 C. civ. reglementează aceste situații, astfel: contractul încheiat de reprezentant cu sine însuși, în nume propriu, este anulabil numai la cererea reprezentatului, cu excepția cazului în care reprezentantul a fost împuternicit în mod expres în acest sens sau cuprinsul contractului a fost determinat în asemenea mod încât să excludă posibilitatea unui conflict de interese. Dispozițiile anterior menționate se aplică și în cazul dublei reprezentări.

d) Obligația de a răspunde pentru substituirea cu un terț în aducerea la îndeplinire a mandatului. Ca regulă, mandatarul este ținut să îndeplinească personal mandatul, aceasta fiind o consecință a caracterului *intuitu personae* al contractului de mandat. Însă potrivit art. 2.023 alin.1 teza II C. civ., mandantul poate autoriza în mod expres substituirea cu o altă persoană în executarea în tot sau în parte a mandatului. În aceste situații, substituirea trebuie să se încadreze în limitele autorizate de mandant. Pe lângă ipoteza în care mandantul autorizează substituirea, sunt prevăzute și anumite cazuri speciale în care substituirea este considerată legitimă¹⁵. Astfel, chiar și în absența unei autorizări exprese, mandatarul își poate substitui un terț dacă:

a) împrejurări neprevăzute¹⁶ îl împiedică să aducă la îndeplinire mandatul;

b) îi este imposibil să îl înștiințeze în prealabil pe mandant asupra acestor împrejurări;

¹⁵ T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 317.

¹⁶ R. Dincă, *Contracte civile speciale în noul Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 238. Autorul amintit remarcă faptul că împrejurările trebuie să fie externe voinței mandatarului și de neînlăturat (s.n.).

c) se poate prezuma că mandantul ar fi aprobat substituirea dacă ar fi cunoscut împrejurările ce o justifică¹⁷. În aceste ipoteze, textul legal precizează că mandatarul este obligat să îl înștiințeze de îndată pe mandant cu privire la substituire.

Apreciez că cele trei condiții nu trebuie îndeplinite cumulativ, substituirea putând opera dacă cel puțin una dintre ele survine¹⁸.

Dacă substituirea a fost autorizată, mandatarul nu răspunde decât pentru diligența cu care a ales persoana care l-a substituit și i-a dat instrucțiunile privind executarea mandatului¹⁹.

Dacă însă substituirea nu a fost autorizată de mandant, mandatarul răspunde pentru actele persoanei pe care și-a substituit-o ca și cum le-ar fi îndeplinit el însuși²⁰.

În toate cazurile, mandantul va avea o acțiune directă împotriva persoanei pe care mandatarul și-a substituit-o, așa cum stipulează textul art. 2.023 alin. 6 C. civ. Este de precizat că substituitul nu are o acțiune directă²¹ împotriva mandantului, însă se poate îndrepta împotriva mandatarului, cu care are raporturi juridice directe. În ceea ce privește acțiunea directă a mandantului sunt de făcut două observații²², după cum urmează:

- pentru ipoteza în care mandantul a autorizat substituirea cu o anumită persoană, substituitul va putea acționa împotriva mandantului pe temeiul acțiunii directe

- dacă a fost autorizată substituirea, fără a fi indicată persoana în concret, substituitul nu poate uza de acțiunea directă.

e). Pluralitatea de mandatar. Este posibil ca mandantul să încredințeze executarea mandatului mai multor mandatar. În acest sens, potrivit art. 2.022 C. civ., în absența unei stipulații contrare, mandatul conferit mai multor persoane pentru a lucra împreună nu are efect dacă nu a fost acceptat de către toate aceste persoane.

Când mai multe persoane au acceptat același mandat, actele lor îl obligă pe mandant chiar dacă au fost încheiate numai de una dintre ele, afară de cazul când s-a stipulat că vor lucra împreună.

¹⁷ Art. 2.023 alin. 2 C. civ.

¹⁸ Pentru opinia contrară, a se vedea T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 317.

¹⁹ Art. 2.023 alin. 5 C. civ.

²⁰ Art. 2.023 alin. 4 C. civ.

²¹ Acțiunea directă reprezintă o excepție aparentă de la principiul relativității efectelor actului juridic. A se vedea, în acest sens, G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 231-232.

²² G. Boroi, I. Nicolae în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 633.

În lipsă de stipulație contrară, mandatarii răspund solidar față de mandant dacă s-au obligat să lucreze împreună. Se instituie astfel prezumția solidarității mandatarilor față de mandant, în ipoteza în care mandatarii s-au obligat să lucreze împreună²³.

3. În loc de concluzii

Contractul de mandat cu reprezentare, datorită specificului său, îl aduce în prim plan pe mandatar, respectiv persoana însărcinată de mandant să încheie acte juridice în numele și pe seama mandantului. În prezentul studiu am analizat o parte dintre efectele acestui contract, referindu-ne strict la obligațiile mandatarului, astfel cum acestea sunt reglementate în Codul civil, punctând totodată particularitățile acestora. Larga utilizare a mandatului cu reprezentare în viața juridică impune cunoașterea acestor obligații, atât de către persoanele ce recurg la reprezentare în acte juridice, cât deopotrivă și de către cei chemați să se pronunțe asupra chestiunilor litigioase ce se pot naște.

Bibliografie:

- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017
- T. Prescure, R. Matefi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012
- L. Stănciulescu, *Curs de drept civil. Contracte*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014
- R. Dincă, *Contracte civile speciale în noul Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2013
- Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996
- G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012
- R. Matefi, *Teoria actului juridic civil*, Ed. Hamangiu, București, 2017
- F. Moțiu, *Contracte speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
- Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, coord. F. Baias, E. Chelaru, I. Macovei, Ed. C.H. Beck, București, 2012
- T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012

²³ Gh. Piperea în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, coord. F. Baias, E. Chelaru, I. Macovei, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 2030.